

УДК 378:34

Дмитриченко Д. І.

група 5511м, Національний університет кораблебудування імені адмірала  
Макарова (Миколаїв), daddy\_lambo77@outlook.com

Трибулькевич К. Г.

д-р пед. наук, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,  
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова  
(Миколаїв), tribulkevich@gmail.com

## СТАНОВЛЕННЯ ПЕРШОЇ ПРАВОВОЇ ШКОЛИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

*Проаналізовано становлення і розвиток Одеської правової школи. Висвітлено її ключову роль у розвитку юридичної науки та освіти на Півдні України.*

**Ключові слова:** *правова школа, юридична наука, юридичний факультет, юридична академія.*

*Analyzed the formation and development of the Odessa law school. It deals with a key role in the development of legal science and education in southern Ukraine.*

**Key words:** *law school, legal science, law faculty, law academy.*

**Вступ.** У визначенні шляхів розбудови України, як суверенної, демократичної, соціальної і правової держави, а також у формуванні громадянського суспільства велика роль належить юридичній науці, головне призначення якої полягає у здійсненні досліджень державно-правових проблем і виробленні пропозицій із удосконалення правового регулювання суспільних відносин. Зростання її значення обумовлено й об'єктивною необхідністю піднесення ролі особи в сучасному суспільстві, пріоритетами в захисті її прав і свобод, формуванням соціально орієнтованої ринкової економіки.

Питання історичного поступу правової школи на Півдні України вивчали: А. С. Васильєва, І. В. Шерешевський, С. В. Ківалов, В. І. Труба та ін. Проте проблема залишається актуальною.

**Метою статті** є аналіз становлення першої правової школи на Півдні України та визначення її ролі у розвитку юридичної освіти в Одесі та Миколаєві.

На наш погляд, вагомий вклад в розвиток юридичної науки України вносять регіональні правові школи. Чималу роль у цьому належить правовій школі Одещини. Початком зародження першої правової школи на Півдні України є заснування в Одесі у 1817 р. Рішельєвського ліцею, який з часом був реформований у Новоросійський університет. Статусу вищої на державному

рівні юридична освіта в Рішельєвському ліцеї набула у 1847 р., коли випускники юридичного відділення Рішельєвського ліцею вперше отримали дипломи і значки державного зразка про вищу юридичну освіту [3, с. 35].

У той час на юридичному відділенні Рішельєвського ліцею викладали римську словесність, енциклопедію та історію правознавства, російське законодавство і практичне судочинство. Крім того, читались загальні предмети: філософія, російська словесність, історія, статистика, а також богослов'я, церковна історія та церковне право. Викладали юридичні науки такі відомі правознавці, як П. М. Протопопов, П. В. Архангельський, В. А. Ліоновський, К. К. Цин та ін. [2, с. 44].

Значним етапом у становленні правової школи стали події 1861 р., коли було прийнято рішення перетворити Рішельєвський ліцей на Новоросійський університет, урочисте відкриття якого відбулося 1(13) травня 1865 р.

Вчені-юристи Новоросійського університету внесли чимало нового в юридичну науку і практику. Так, П. П. Цитович брав участь у розробленні проекту вексельного статуту, низки законів про акціонерні товариства, опублікував «Підручник торгового права». Професор О. Ф. Федоров був членом комісії з перегляду статуту фабричної і заводської промисловості, неодноразово брав участь у міжнародних конгресах: у Брюсселі – з питань адміністративного права, у Відні – з комерційної освіти, а також у з'їздах з експериментальної педагогіки у Петербурзі. Ще одним видатним представником вчених-міжнародників був екстраординарний професор П. Є. Казанський. У 1901 р. П. Є. Казанський видав підручник «Введення в курс міжнародного права». У 1902 р. «Підручник міжнародного права». В ці роки в Міністерстві народної освіти було підняте питання про реформування викладання на юридичних факультетах. П. Є. Казанський активно займався цими питаннями, написав ряд робіт на цю тему. Варто відзначити, що науково-методичні роботи П. Є. Казанського про постановку викладання міжнародного права на юридичних факультетах Росії були в той час рекомендовані для всіх ЗВО країни [2, с. 55-56].

Розвиток юридичної науки в Одесі загальмували події 1917 р. та наступні роки радянської влади, коли всі сфери життя, у тому числі і правового, розвивалися лише за вказівкою «зверху». Після 1917 р. більшість викладачів покинули Новоросійський університет – одні емігрували за кордон, інші були звільнені [2, с. 61].

З 1920 р. починається новий період в історії юридичного факультету. Спочатку він був включений до структури Одеського інституту народного господарства. Однак у 1931 р. юридичний факультет був ліквідований взагалі.

У липні 1961 р. юридичний факультет (заочне і вечірнє відділення) Одеського університету було відновлено у складі двох кафедр: державних і правових дисциплін та соціально-правових дисциплін. У подальшому з'явилися і нові кафедри: цивільного права і процесу, державного і адміністративного права, теорії та історії держави і права [3, с. 37].

У 1967 р. з приїздом до міста Одеси видатного фахівця-криміналіста, доктора юридичних наук, професора В. П. Колмакова, який став деканом юридичного факультету, від кафедри спеціальних юридичних дисциплін відокремилися кафедра криміналістики, кримінального права і процесу, на якій

почали викладатися усі дисципліни кримінального профілю. На цьому етапі активно починає розвиватися юридичний наука. В. П. Колмаков за весь час своєї наукової діяльності опублікував біля 130 робіт, у більшості яких підтримувались і розвивались найважливіші і найактуальніші проблеми теорії і практики радянської криміналістики [1, с. 110].

Вперше в радянській криміналістиці В. П. Колмаков став розробляти питання криміналістичної профілактики злочинів. Значна увага в його роботах приділялась проблемам спеціальних методів криміналістики і слідчої тактики. Багато уваги професор В. П. Колмаков приділяв вченню про ідентифікацію. Ряд робіт вченого присвячено методикам експертного криміналістичного дослідження [1, с. 112].

З 1 вересня 1993 р. на підставі рішення Вченої ради Одеського державного університету юридичний факультет був реформований у Юридичний інститут, який успадкував кращі традиції тодішнього юридичного факультету.

У 1998 р. до Адміністрації Президента та інших державних установ було внесено пропозицію про нагальну необхідність створення на базі Юридичного інституту Одеського державного університету імені І. І. Мечникова нового навчального закладу – Одеської державної юридичної академії.

Створення академії було продиктоване об'єктивною необхідністю впорядкування юридичної освіти в регіоні та забезпечення стабільного розвитку юридичної науки на Півдні України. Пізніше Указом Президента України від 2 вересня 2010 р. Академія була реорганізована в Національний університет «Одеська юридична академія». Національний університет «Одеська юридична академія» є наступником багатих традицій Одеської правової школи, які склалися з початку існування Рішельєвського ліцею, юридичного факультету, а згодом – Юридичного інституту ОДУ, студенти і викладачі якого у повному складі перейшли до нової структури – Одеської національної юридичної академії [3, с. 65].

Розвиток Одеської правої школи вплинув також на започаткування юридичної освіти на Миколаївщині у Національному університеті кораблебудування імені адмірала Макарова. Зокрема, чимало випускників Одеської правової школи розбудовували юридичну спеціальність у його стінах (професор НУК, кандидат юридичних наук М. І. Коваль; доцент, кандидат юридичних наук І. В. Дмитриченко; суддя Верховного Суду, доцент, кандидат юридичних наук В. С. Князєв; професор, доктор юридичних наук О. В. Козаченко; доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Е. Б. Хачатуров; доцент, кандидат юридичних наук С. І. Маркін; старші викладачі В. І. Приходченко, Г. Г. Джулай, А. Ю. Терентьєва, В. Д. Воронцов та ін.).

**Висновки.** У формуванні соціально-політичного суспільства в Україні особливої уваги набуває проблема підготовки фахівців-юристів та модернізація вищої юридичної освіти, що зумовлює розроблення принципово нових теоретичних, методологічних та організаційних засад її удосконалення, які мають ґрунтуватися на тлі досягнень правничих шкіл України, серед яких Одеська правова школа займає гідне місце.

### **Список використаних джерел**

1. Вчені-юристи України: довідник / за ред. М. Ф. Верменчук, М. Т. Кравчук. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1998.
2. Професори Одеського (Новоросійського) університету: біографічний словник у 4-х т. Одеса: Астропринт, 2000.
3. Триумфальне десятиліття: Одеська національна юридична академія / гол. ред. С. В. Ківалов. Одеса: Юридична література, 2007. 236 с.
4. , 2003. С. 67–68.